

Kolumbijske mirovne skupnosti in rekonstrukcija državljanstva na vojnem območju

*Na mejah prihodnosti velja stroga kontrola,
prestopiti jih smejo le preživeli.
Mario Benedetti, Inventario*

MIROVNA SKUPNOST CACARICE

Prve izkušnje v kolumbijskih mirovnih skupnostih sem imela oktobra 2000, ko sem sodelovala v spremstvu razseljenih prebivalcev Cacarice pri njihovem povratku v vasi, ki so ga koordinirali Združeni narodi. Paravojaške sile so prebivalce razselile februarja 1999. Poleg Visoke komisije Združenih narodov za begunce (UNHCR) so razseljene spremljali tudi predstavniki ministrstva za zdravje, ministrstva za notranje zadeve, podpredsednikove pisarne, javnega pravobranilca (Defensor Público), varuha človekovih pravic in organizacije Red de Solidaridad Social (prav tako vladna organizacija), pa tudi nevladne organizacije: Peace Brigades International, Justicia y Paz, Humanidad Vigente.

Cacarica je mirovna skupnost. Mirovne skupnosti so majhne, večinoma ruralne rečne vasi, ki so se organizirale, da bi uveljavile nevtralnno in nenasilno držo kljub nadzorovanju oblasti in skrajnemu nasilju vojske, paravojaških enot in gverilcev. Prebivalci z razglasitvijo vasi za mirovno skupnost zahtevajo, da oborožene skupine ne vstopijo v njihovo vas.

Cacarica leži na območju Urabá na severu Choca in severozahodu Antioquie.¹ Urabá je strateško ozemlje na panamski meji. Do Cacarice smo s čolnom potovali od pristaniškega mesta Turbo prek zaliva Urabá približno dve uri, dokler nismo prispeli do reke Atrato. Pri Atratu smo vstopili v džunglo. Po reki smo potovali približno štiri ure in potem po majhnem pritoku še dve uri, da smo

¹ Kolumbija je razdeljena na 32 velikih upravnih enot, departmajev, med njimi sta tudi Chocó in Antioquia. (Op. p.)

prispeli do poti v Cacarico. Od začetka poti do same vasi je dve uri hoda skozi džunglo. Reke in pritoke na tem področju obvladujejo paravojaške sile. Tako gverilci kot paravojaške enote po Atratu prevažajo orožje iz Paname. Cacarica je bližje Panami kot kateremukoli kolumbijskemu mestu.

Celotno območje Urabá je bogato z naravnimi viri, ki si jih želijo mednarodna podjetja in lokalne elite. Nacionalna in mednarodna podjetja so si s pridobivanjem lesa na tem območju nakopičila ogromno bogastvo. Mnogi so obenem prepričani, da je v regiji najti nafto. Urbane elite Urabá-Choce govorijo tudi o novem kanalu, ki naj bi ga zgradili skozi območje, ter o razvoju plantaž donosnih afriških oljnih palm. Članek v kolumbijskem časopisu *El Tiempo* 6. decembra 2001 res omenja mednarodno zanimanje za kanal, pa tudi za črpanje nafte na območju.² Reki Atrato in Sucio, njuni pritoki in džungla, ki jih obkroža, pa so obenem tudi glavni koridorji, po katerih se gibljejo obožene kolone, orožje, kokain in denar.

Položaj in geografija gverilcev in paravojaških enot v regiji pokažeta intenzivno tekmovanje za nadzor nad rekami in rečnimi skupnostmi, ki tvorijo fizične, kulturne, politične in gospodarske meje države. Vendar pa to ne pomeni, da so rečne skupnosti edine meje ali robovi države. Geografske, politične, gospodarske in kulturne meje ter robove države prav nasprotno lahko najdemo po vsej Kolumbiji, tudi, vendar ne izključno, v urbanih obrobjih, ruralnih skupnostih, skupnostih prvotnih naseljencev in afrokolumbijskih skupnostih ter v sivih ekonomijah in kulturah pridobivanja koke, trgovini z mamilami, tihotapstvu orožja in pranju denarja. Naseljevanje teh rek je bilo v žarišču najnovejših valov migracij (pozna sedemdeseta leta do zgodnjih devetdesetih), razvoja in širjenja meja, ki jih je podpirala država. V regiji Urabá-Chocó se je gverila razširjala vzporedno z naseljevanjem vse do zgodnjih devetdesetih let, ko so paravojaške enote skupaj s kolumbijsko vojsko znova poskusile osvojiti državni nadzor nad rekami. Vse močnejša paravojaška okupacija je nazadnje nadomestila odkrit vojaški nadzor (oziroma, vojaški nadzor je zaradi nje postal odvečen). Kljub temu je med potovanjem po džungelskih rekah potrebno skozi številne kontrolne točke kolumbijske vojske. Čeprav je regija zgodovinsko veljala za gospodarsko, ozemeljsko in družbeno mejo države, pa kontrolne točke ter paravojaške in gverilske kolone, na katere naletiš med njimi, opozarjajo na prekrivanje in napetost med koncepti mej in margin. Reke predstavljajo robove državne suverenosti, kjer so si gverilci in paravojaške sile z manevri in nadzornimi točkami očitno privatizirali nasilje in regulatorne moči države. Tako so reke več kot ozemeljske ali družbene meje. So robo-

² Permanentni posvet o notranjem razseljevanju v Amerikah (Permanent Consultation on Internal Displacement in the Americas) meni, da imajo načrti za gradnjo novega kanala osrednjo vlogo v konfliktu v regiji Chocó, predvsem pa na območju reke Atrato. Glej Inter-American Commission on Human Rights (1999).

vi, ki potekajo skozi fantomsko državo. Čeprav na kolumbijsko-ekvadorski meji na primer patrolirajo kolumbijski in ekvadorski državni agenti (priseljavanje, carina, oborožene sile), pa rob države predstavljajo tudi množični “ilegalni” premiki orožja, oboroženih kolon, mamil, denarja in brezdokumentno priseljavanje.

Razselitev Cacarice februarja 1999, podobno kot večina razselitev v Kolumbiji, ni bila ne prva ne zadnja v regiji. Na območju Cacarice so paravojaške enote leta 1997 razselile 2000 ljudi (civilistov, avtoričin intervju, avgust 2001). Domnevna moč gverilcev (oziroma civilna podpora, ki naj bi jo imeli) je bila opravičilo za razvijanje paravojaških sil kot strategije za ponovno zavzete ozemlja. Paravojaške enote so svoj nadzor utrdile z uporabo razseljevanja kot osnovne taktike za to, da bi z območja odstranile kakršnokoli možnost podpore gverili.

Razseljeni menijo, da so operacije razseljevanja skupni manevri paravojaških sil in vojske. Vojska pogosto uporablja letala in helikopterje za bombardiranje civilnih območij in s tem prebivalce prisili v beg, paravojaške enote pa izvajajo kopenske manevre, uničujejo fizično skupnost, grozijo domnevno subverzivnim ali potencialno subverzivnim posameznikom in jih ubijajo ter včasih izvedejo množične pokole (avtoričini intervjuji, 2000–2001). Pripadnik paravojaških enot, ki se je nedavno vrnil iz boja, je potrdil pričevanja preživelih. Prav glede pokolov mi je namreč dejal, da so “človekove pravice problem”. “Zdaj ne moremo pobiti vseh, ubiti moramo enega po enega, enega po enega.” (Avtoričin intervju, 7. avgust 2001.)³

Paravojaške sile so februarja 1999 vstopile v Cacarico in pripadnikom skupnosti ukazale, da v dvajsetih dneh zapustijo svojo skupnost. Naročili so jim, da naj gredo v Turbo, kjer naj bi jih sprejela policija. Prebivalci Cacarice, ki imajo samo težke lesene čolne z majhnimi motorji na krmi čolna, so za potovanje potrebovali približno osem ur. V čolnih z močnimi motorji, ki so na voljo le Združenim narodom, organizaciji Peace Brigade in kolumbijskemu vojaškemu osebju, sicer potovanje traja samo dve uri.

Ko so prebivalci Cacarice prispeli v Turbo, jih je čakala lokalna policija. Nove brezdomce so odpeljali na lokalno nogometno igrišče, kjer jim je policija naročila, da postavijo tabor. Na igrišču ni bilo nikakršne oskrbe – tekoče vode, sanitarij, zavetja –, nič drugega kot samo igrišče. V teh kritičnih trenutkih se je s skupnostjo začela ukvarjati katoliška skupina za socialno pravičnost Justicia y Paz.⁴ Justicia y Paz, katoliška organizacija za socialno pravičnost iz Bogo-

³ Pripadnik paravojaške enote je na snemanje intervjuja pristal pod pogojem, da ostane anonimen. Spomladi leta 2001 je tudi Curt Kamman, nekdanji veleposlanik ZDA v Kolumbiji, na Kellogg Institute Forumu Univerze Notre Dame v Indiani govoril o boju za človekove pravice kot o oviri za ameriško politiko v Kolumbiji.

⁴ Več o razmerah v taborišču v Turbu glej Human Rights Watch, 1998a.

te, si je prizadevala za zagotovitev osnovne zdravstvene oskrbe, vode, sanitarij, hrane in druge humanitarne pomoči. Ob pomoči Oxfama, Zdravnikov brez meja in Mednarodnega Rdečega križa ji je uspelo občutno izboljšati osnovno kvaliteto življenja razseljenih prebivalcev Cacarice. Vendar moramo upoštevati, da razseljeni iz Cacarice predstavljajo le 2000 od 280.000 civilistov, ki so bili zaradi nasilja razseljeni leta 1999, aprila 2005 pa je bilo po ocenah v Kolumbiji razseljenih 3,4 milijona ljudi (CODHES, 2005)

REKONSTRUKCIJA SKUPNOSTI NA VOJNEM OBMOČJU

Justicia y Paz se je v letih 1997 in 1998 obrnila na mednarodne človekoljubne nevladne organizacije in tuja veleposlaništva, da bi pritiskali na kolumbijsko vlado, naj posreduje pri varni vrnitvi razseljenih prebivalcev Cacarice domov. Ob podpori Visokega komisariata Združenih narodov za begunce (UNHCR) ter mednarodnih in nacionalnih nevladnih organizacij so razseljeni decembra 1999 svoj trud lahko formalizirali v sporazumih s kolumbijsko vlado, ki so jim kot mirovnim skupnostim omogočali varno vrnitev na domačo zemljo. Sporazumi so vključevali več ključnih vladnih jamstev, ki so se nanašala na varnost, zaščito, izobraževanje, zdravstveno oskrbo in dokumentacijo (vključno z zemljiškimi pravicami in osebno identifikacijo) razseljenih ljudi iz Cacarice.

Zaradi varnosti naj bi ustanovili Hišo pravice (Casa de Justicia – lokalno hišo pravice oziroma majhno sodišče) s civilnim predstavnikom nacionalne vlade, ki bi okrepil nevtralnno pozicijo skupnosti med oboroženimi akterji, vključno s paravojaškimi silami, gverilci in vojsko. Samo stavbo Hiše pravice so zgradili, vladni predstavnik pa zdaj biva v skupnosti.

Posebno pomembna točka sporazumov je, da oborožene entitete (zakonite, nezakonite ali zunaj zakona) – vključujoč vojsko, gverilce in paravojaške sile – ne smejo vstopiti na ozemlje skupnosti. Na vhodu v Cacarico na ročno poslikanem znaku v mavričnih barvah mirovnih skupnosti dejansko piše: "Smo mirovna skupnost. Posebni smo, ker ne nosimo orožja. Oboroženi akterji, legalni ali ilegalni, ne smejo v našo skupnost." Sporazumi obenem jamčijo, da ne bo prišlo do sodelovanja z oboroženimi skupinami. To jamstvo je osrednjega pomena za vse skupnosti na območjih konflikta, saj prebivalci postanejo tarče gverilcev, če v skupnost vstopi vojska, in tarče paravojaških enot in vojske, če v skupnost vstopijo gverilci. Mirovne skupnosti zato nočejo, da oboroženi akterji vstopajo na njihova ozemlja. Pogoj je pomemben predvsem za kmetice, ki jih pogosto prisilijo, da priskrbijo hrano in nastanitev za oborožene moške, ki prečkajo njihove skupnosti. Čeprav so jih prisilili v to, da nudijo podporo, pa ženske že zaradi samega dejanja postanejo vojaške tarče naslednje skupine.

Sporazumi med Cacarico in kolumbijsko vlado so za prebivalce Cacarice pomembni, ker so jim omogočili, da se vrnejo na svoje domove. Sporazume pa obravnavajo tudi kot model za druge razseljene prebivalce, ki se želijo vrniti domov, in za vse, ki poskušajo utrditi svojo neodvisnost od oboroženih akterjev. Sporazumi predstavljajo tudi možnosti vzajemnega vzpostavljanja državne suverenosti in državljanstva na robovih države. Medtem ko državno nasilje in nadzor še naprej vzpostavljata državno oblast in suverenost na robovih, pa sporazumi z mirovnimi skupnostmi nakazujejo, da pri vzpostavitvi državne suverenosti vlogo igra tudi obstransko delovanje, ki brani državljske pravice in ustvarja nova prizorišča za politično akcijo v lokalnih, nacionalnih in mednarodnih zavezništvih. Sporazumi, sklenjeni z mirovnimi skupnostmi, kot tudi sam obstoj mirovni skupnosti pomenijo novo obliko obstranskega nasprotovanja oboroženim ambicijam kolumbijske vojske, paravojaških enot in gverilcev. To nasprotovanje kljubuje oblasti oboroženih akterjev s tem, da ponuja novo področje delovanja, ki se ne zateka k nasilju. Sporazumi pomenijo obstranski angažma pri vzpostavljanju države na njenih robovih, saj povzročijo, da prisotnost države na mejah mirovni skupnosti postane prepoznavna, ter v resnici preoblikujejo samo državo (za zanimivo primerjavo glej Roldán, 2002).

Sporazumi so seveda šele začetek procesa. Izvajanje bo določilo njegov uspeh ali neuspeh. Vladni predstavnik v Cacarici je z ministrstva za notranje zadeve. Njegova naloga naj bi bila zagotoviti, da oborožene skupine ne vstopijo na ozemlje skupnosti. Seveda pa je vprašljivo, kako bo en človek z ministrstva za notranje zadeve izvršil tako ogromno nalogo. Obenem se vprašanja, ki so se sprva zdela jasna, nenadoma zdijo nejasna. Kje se na primer začne in konča ozemlje skupnosti? Kdo odloča? Ali gre za kršitev, če je oborožena skupina na obrobju skupnosti? Jo obkroža? Jo prečka? Kaj se zgodi, če oborožena skupina grozi pripadnikom skupnosti stran od reke? Kdo je pristojen za razsojanje? Kako se bo odzvala vlada? Kaj se zgodi, če vojaki, ki jih pošljejo, pripadajo skupini 12.000 profesionalnih vojakov, ki so jih ZDA urile v protiuporniški taktiki? Ko so ga vprašali o paravojaških silah, je kolumbijski vojaški funkcionar dejal: "Sovražnik pripadnika paravojaških enot je moj sovražnik. Pripadnik paravojaške enote je torej moj prijatelj" (Avtoričin intervju, december 2001.) Bodo torej vojaki zaščitili vaščane pred paravojaškimi silami, ko bodo pripadniki paravojaških enot trdili, da so vaščani "uporniki" ali da podpirajo gverilce?

Posebno težavna je pravna struktura, ki je razpršena med odgovornostmi, dolžnostmi in pooblastili varuha človekovih pravic, ministrstva za notranje zadeve, javnega pravobranilca (Defensor Público) in tožilčeve pisarne. Hiša pravice (Casa de Justicia) lahko sprejme pritožbo in z njo seznaniti različna ministrstva, ven-

dar ne more kazensko ukrepati. Varuh človekovih pravic lahko preiskuje in sankcionira, vendar pa energijo usmerja predvsem v preprečevanje kršitev človekovih pravic. Pisarna javnega pravobranilca promovira in razširja informacije o človekovih pravicah; ljudem, ki zahtevajo odškodnine, pa zagotavlja tudi tehnično podporo. Pisarna tožilstva preiskuje kršenje pravic, vendar ne more preventivno ukrepati v korist človekovih pravic. Kaj takšna zapletena struktura pomeni, ko oborožena skupina krši sporazume z vstopom na ozemlje Cacarice? Katera pisarna je pristojna za kateri vidik zahteve? Kako naj prebivalci to vedo? In ali takšna situacija funkcionarjem (zaradi zmede in/ali strahu) ne olajša brezdelja?

Pomembno je tudi omeniti, da izvrševanje sporazumov spremljajo predstavniki nacionalne vlade, ki programe tudi izvajajo (ne predstavniki lokalne vlade, ker imajo v njej prevlado paravojaške sile). Kljub zapletenemu mandatu so sporazumi vendarle postavili meje glede načina, kako lahko država deluje na robovih. Nova administrativna prizorišča se zaradi prisotnosti nacionalnih in mednarodnih nevladnih organizacij raztezajo od lokalnih do mednarodnih domen. Predstavniki organizacij Justicia y Paz, Peace Brigade in drugih nacionalnih in mednarodnih skupin živijo v Cacarici z retornados (povratniki), da bi povečali njihovo varnost in zaščito. Justicia y Paz si še naprej prizadeva zagotoviti varnost in mir za druge razseljene skupnosti, organizacija Peace Brigade pa ima zdaj štiri pisarne po vsej državi. Vsaka skupina redno posreduje najnovejše informacije mednarodni skupnosti prek spletnih strani, e-poštnih skupin (mailing list), z govorniškimi gostovanji v ZDA in Evropi ter z mednarodnimi opazovalnimi ogledi v Kolumbiji. Zaradi tega procesa, kolektivnosti mirovniških skupnosti in njihovih administrativnih odnosov z neoboroženimi državnimi akterji vsaka mirovna skupnost preseže lokalnost golega rečne vasi v Kolumbiji in postane prizorišče vzpostavljanja državne suverenosti. Vzpostavitev mirovniških skupnosti poleg tega postane novo prizorišče, s katerega lahko mednarodna skupnost presoja kolumbijsko državo in pritisne nanjo glede načina, kako država izvršuje oblast. Čeprav so še vedno geografsko osamljena obrobja kolumbijske države, pa rečne skupnosti tako niso več samo prizorišča državnega nadzora in nasilja za vzpostavljanje državne oblasti in suverenosti, temveč tudi nova prizorišča prepoznavnosti države, ki predstavljajo možnosti za obstransko preoblikovanje državne suverenosti in državljanstva.

Čeprav so se razseljeni iz Cacarice lahko vrnili na svoje domove, pa vrnitev ni pomenila konca razseljevanja na območju in ni dokončno določila državne suverenosti ali državljanstva. Septembra leta 2000, le dva tedna pred vrnitvijo v Cacarico, so paravojaške sile razselile 1300 prvotnih prebivalcev v bližnji Carepi. Negotovi položaj razseljenih in mirovniških skupnosti se še slabša zaradi povečane militarizacije, ki jo je na podeželje prinesel Načrt Kolumbija.⁵ Čeprav

imajo mirovne skupnosti zdaj vlogo pri izvajanju oblasti na obrobjih države, pa je ta sporni prostor kartografija Hardtovih in Negrijevih margin, "kjer so meje fleksibilne, identitete pa hibridne in fluidne" (Hardt, Negri, 2003: 44).

RAZSELJEVANJE IN DRŽAVLJANSTVO

Novi paravojaški napadi in razseljevanje bližnjih skupnosti so za pripadnike mirovnih skupnosti v sedanjosti del kontinuuma spominov na njihovo lastno razselitev v preteklosti. Alfonzo, ki je leta 1997 pobegnil iz skupnosti Camelias, se je spominjal, da so "helikopterji bombardirali, pripadniki paravojaških sil pa streljali s strojnimi". "Odit k reki, nabirati banane je pomenilo tvegati življenje. Požgali so našo vas in izgubili smo ves riž. Ko je prišla vojska, so rekli, 'ne bojte se nas, bojte se tistih, ki pridejo za nami', se pravi paravojaški enot. Niso spoštovali naših življenj. Morali smo odditi." (Avtoričin intervju, avgust 2001). Ljudje, ki so bili razseljeni po državi, so ostali brez službe in doma, živeli pa so v taboriščih, razseljenih na obrobju Apartada, Turba in San Jose Apartada.

Politično-vojaški prenos odgovornosti z vojske na paravojaške sile je imel grozljive posledice za politično in socialno blaginjo kolumbijske družbe. Čeprav razseljevanje v Kolumbiji ni nov pojav, pa so se v osemdesetih letih selili posamezniki, ki so bili tarča groženj. Ob tem, ko so paravojaške sile s političnimi uboji stopile na prizorišče hudih kršitev človekovih pravic, se je z vstopom paravojaških enot v politično-vojaški teater leta 1990 izrazito povečalo tudi prisilno razseljevanje. Do leta 1995 je bilo 130.000 razseljenih; leta 1996 je bilo razseljenih še 180.000 ljudi; leta 1997 je bilo razseljenih še 250.000 ljudi; leta 1998 300.000; leta 1999 280.000; leta 2000 pa je bilo razseljenih več kot 300.000 ljudi. Leta 2000 je vsak dan od doma zbežalo več kot 360 ljudi (CCJ, 2000). Funkcionarji Visoke komisije Združenih narodov za begunce v Kolumbiji so ocenili, da je število razseljenih leta 2001 presegló število 300.000 razseljenih oseb leto pred tem (osebna komunikacija, 5. julija 2001). Skupine za zaščito človekovih pravic so leta 2003 poročale, da vsak dan domove zapusti več kot 1000 ljudi (Hagen, 2003). Medtem ko je vlada priznala le 400.000 razseljenih ljudi, pa so organizacije humanitarne pomoči marca 2005 naštele 3,4 milijona razseljenih ljudi (CODHES, 2005).

Hannah Arendt je menila, da so si izraz "razseljene osebe" namerno izmislili, da bi odpravili kategorijo brezdržavljanosti (2003: 358), ki je tlakovala pot za izgubo državljanskih pravic, ko je ustvarila kategorijo preganjanih kot brezpravnih ljudi. Trdila je, da "bolj ko je naraščalo število brezpravnih, večja je po-

⁵ Načrt Kolumbija je leta 1999 oblikovana kolumbijska iniciativa vojne proti drogam, ki so jo izdatno podprle ZDA. Od leta 2000 dalje je Washington za programe boja proti trgovini z mamilami, urjenje kolumbijske vojske in izboljšanje učinkovitosti državnih institucij namenil približno 3 milijarde dolarjev. (Op. p.).

stajala skušnjava, da bi dejanjem preganjajočih vlad posvetili manj pozornosti kot pa statusu preganjanih.” (2003: 375) Poleg tega je opozorila, da je premik od dejanj vlade k potrebam razseljenih vzpostavil nedolžnost “v popolnem pomanjkanju odgovornosti”, ki “je označevala njihovo brezpravnost, pa tudi zapечатila njihovo izgubo političnega statusa” (2003: 375), ker je pri brezpravnih ljudeh, kot je napisala, “svoboda mnenja svoboda norca, saj tako ali tako ni pomembno, kaj mislijo” (2003: 377).

Mateo, vodja mirovne skupnosti, mi je preteklo poletje pojasnil: “Ko si razseljen, izgubiš občutek, da si Kolumbijec, državljan s pravicami in odgovornostmi.... Po številnih skupnostnih srečanjih razseljenih smo se odločili, da se skupaj vrnemo leta 1999. Odločili smo se, da bomo živeli v središču konflikta, ker se nikoli ne bi vrnil na svojo zemljo, če bi čakali na njegov konec. Izbrali smo popolno nenasilje. Spoštovati bi morali odločitev ljudi. Če se želijo bojevati med seboj, se lahko – vendar ne na naši zemlji in mi se ne bomo borili z njimi. Mirovne skupnosti živimo življenje miru, ne nasilja. Naš cilj je podpirati mir, ne vojno.” (Sanford, 2003)

Med bivanjem v mirovni skupnosti Costa de Oro julija in avgusta leta 2001 sva bili z Asale Angel-Ajani priča ogromnemu pritisku na skupnosti. Med humanitarno misijo s skupino socialnega skrbstva škofije Apartadó, ki je spremljala razselitev skupnosti Andalucia in Camalias z območja bojev v Costo de Oro, so nas večkrat ustavili gverilci. Običajno je šlo za dve ali tri iregularne čete. To pomeni, da ni šlo za redne uniformirane bojavnike Revolucionarnih oboroženih sil Kolumbije (FARC), temveč za lokalne rekrute. Čeprav so bili oboroženi, pa niso grozeče vihteli orožja. Nasilno so nas tudi izkrcali iz čolnov, ko je puške v nas naperilo nekaj deset pripadnikov paravojaških sil, ki so našo skupino zaustavili dvakrat – prvič za približno uro in drugič za okoli trideset minut. Ko so pripadniki paravojaških sil od nas prvič zahtevali, da majhne čolne spravimo na rečno obalo, so nas poslali v koridor, ki so ga izkrcili v džungli, in na nas vpili, naj “tečemo kot živina”. Ko smo stekli v džunglo, je približno triinpetdeset pripadnikov paravojaških sil s strojnicami in minometi v rokah dejalo: “Tukaj je živina. Kaj naj naredimo z njimi?” Ko pa so zagledali naše tri mednarodne obraze, so začeli govoriti: “Dobro jutro, ne skrbite. Nič vam ne bomo storili.” Vendar jih to ni ustavilo pri tem, da več mladih moških ne bi poskusili ločiti od skupine. Posredoval je oče Honelio, ki je poveljniku dejal, da bodo morali, če bodo želeli govoriti z enim od nas, govoriti z vsemi – učinkovito ga je obvestil, da bodo morali ubiti vse, če bodo želeli ubiti enega od nas. Kot je pojasnil Honelio, “ne bodo ločili naše skupine”. Poveljnik je na to približno ducatu pripadnikov paravojaške enote ukazal, naj gverilce na drugi strani reke napeljejo v izmenjavo ognja z minometi in strojnicami. Če bi gverilci odgovorili, bi pripadniki paravo-

jaške enote imeli več možnosti, kako naj ravnajo z nami – saj civilisti pogosto poginejo v navzkrižnem ognju. Na srečo gverilci niso odgovorili.

Gverilcev pa s tem ne želimo prikazati kot nedolžnih akterjev. Pogosto so nam dejali: “Obe strani ubijata.” “Pripadniki paravojaških sil ubijajo vse, gverilci pa so bolj selektivni.” Ko smo bili tam, so pripadniki paravojaških skupin v resnici poskušali pridobiti nadzor nad ozemljem z razseljevanjem mirovniških skupnosti, gverilci pa so poskušali teritorialno prevlado ponovno osvojiti tako, da so vaščanom na vojnem območju prepovedovali razseljevanje. Država na tem področju ni neprisotna in paravojaških akcij ni brez navzočnosti vojske. Ker nas je dvakrat pridržal isti paravojaški polk (vsi v bleščečih novih uniformah), smo z istimi pripadniki paravojaških sil preživeli skoraj dve uri. Ko smo se ob neki priložnosti vrnili v Apartadó, smo pri trgovini s sladoledom naleтели na pripadnika paravojaških enot. Ko smo se prepoznali, sta se začela bedasto smehljati, mi pa smo pozdravili z dvoumnim “buenas tardes” in nadaljevali svojo pot. Ob drugi priliki je poveljujoči vojak na vojaški rečni kontrolni točki kot običajno pregledoval naše dokumente. Čeprav ga pred tem nisva videli na vojaški kontrolni točki, sva ga z dr. Angel-Ajanijevo prepoznali – kot enega od pripadnikov paravojaške enote, ki so naju pridržali. Ko smo nekoč na reki prestopili kontrolno točko, sva pripomnili, da so paravojaške uniforme in orožje precej novejši od tistega, kar ima vojska. Deloma je poveljujoči častnik izstopal zato, ker sva si ga zapomnili v novi paravojaški uniformi in z novim orožjem. Na kontrolni točki je bila njegova vojaška uniforma ponošena, zbledela in obrabljena, njegov pas in tok pa sta bila oguljena in popokana.

Paravojaške enote so kmalu po našem odhodu avgusta prevzele nadzor nad več ključnimi skupnostmi, vstopile so v Costa de Oro in zasedle Curvarado – zadnji kraj, ki ga prečkaš, ko se ob reki napotiš navzgor proti mirovnim skupnostnim v srcu vojnega območja. Pripadniki paravojaških sil so ubili več funkcionarjev iz Curvarada, tudi mestnega sekretarja, ki je sodeloval v eni od spremljevalnih misij. Na začetku septembra so pripadniki paravojaških enot zasegli zemljo mirovne skupnosti in ubili štiri prebivalce Puerto Llerasa ter si prilastili zemljo in grozili, da bodo ubili vsakogar, ki jim bo oporekal. Prav tako septembra so gverilci poostrili kontrolo nad pritoki pod svojim nadzorom – vključno s tem, da so škofijskim skupinam prepovedali vstop v nekatere skupnosti. Konec oktobra so pripadniki paravojaških sil prisilno rekrutirali dva dečka iz Coste de Oro, gverilci pa so paravojaškemu vodu pripravili zasedo in ubili najmanj trideset pripadnikov ter si ponovno prilastili ozemlje in prebivalce, ki so jih paravojaške enote osvojile septembra. V Curvaradu so gverilci ubili kmeta, ki je bil ožigosan za paravojaškega sodelavca. Konec oktobra so bili prebivalci Coste de Oro zelo zaskrbljeni, ker je bil eden izmed njihovih voditeljev na Farcovem seznamu

ljudi za likvidacijo. Očetu Honeliu in še enemu duhovniku so 10. novembra prepovedali vstop v Costo de Oro, ki je bila takrat pod popolnim gverilskim nadzorom. Eden od opazovalcev je takrat izrazil zaskrbljenost, da bodo paravojaške sile gverilcem odgovorile s še ostrejšim napadom na skupnosti. 5. decembra 2001 je resnično prišlo do velike bitke med gverilci in paravojaškimi silami v kraju Rio Sucio. Več sto civilistov je bilo ubitih v bitki, ki je povzročila nov val razseljevanja tistih, ki so se bali še hujših maščevalnih bojev. Na božični dan 2001 so gverilci ubili dva mladinska voditelja v Costa de Oro. Aprila 2003 je imela vojska ob reki Atrato več kontrolnih točk kot kdaj prej, gibanje mirovniških skupnosti ob reki in njenih pritokih pa so omejevali vojska, paravojaške enote in FARC.⁶ FARC je nadzoroval vse rečne pritoke ter dostope do mirovniških skupnosti in krajev razen Curvarada (ki je ostalo sporno področje) in Rio Sucia (ki je bilo še naprej paravojaško območje). Škofija je še vedno spremljala prebivalce mirovniških skupnosti, čeprav je FARC občasno oviral njihovo gibanje po pritokih ali pa jim prepovedal vstop v nekatere mirovne skupnosti.

Esej želim končati s sklepom, da devetinpetdeset mirovniških skupnosti vztraja kljub nadzorovanju, kontroli in skrajnemu nasilju vojske, paravojaških enot in gverilcev, ker so se ljudje, ki so z razselitvijo ostali brez pravic, odločili, da zopet uveljavijo svoje državljanstvo in človekove pravice tako, da zahtevajo vrnitev zemlje in se kot kolumbijski državljani vzpostavijo v mirovniških skupnostih, s tem pa od spodaj vzpostavljajo državno suverenost. Medtem ko se vojska, paravojaške enote in gverilci za hegemonijo še naprej borijo z ozemeljsko prevlado in nadzorovanjem prebivalstva z razseljevanjem ali omejevanjem svobode gibanja, pa mirovne skupnosti ustvarjajo nova območja za mir, ki se lahko v praksi kažejo le kot negacija vojne. S tem ko administrativne agencije in pravne zastopnike vključijo v svoje prakse, obstoj mirovniških skupnosti razgalja kontradikcije države, predvsem pa nasilje njene vojske in pooblaščenih sil. Če povzamemo po Giorgio Agambenu, se resnica razkrije kot "udejanjanje napačnega, kot razkritje njene lastne najgloblje neprimernosti" (1993: 13). To pa je mogoče zato, ker je resnica entiteta sveta, ki je, kot je dejal Foucault, "proizvedena samo z raznovrstnimi oblikami prisile" in "poraja nujne učinke oblasti" (1991: 73).

Ne trdim, da je življenje v mirovniških skupnostih nekakšna romantična postmoderna izkušnja, kjer mir dosežeš s tem, da ga iščeš, ali pa, da se je kolumbijska država magično preoblikovala. Vendar pa moja raziskava in nepretrgan stik z mirovnimi skupnostmi kaže, da so takšni učinki oblasti prisotni v vsakdanjem življenju skupnosti ne glede na trenutni cikel okupacije glede na oboro-

⁶ Omejitve so trajne, vendar se spreminjajo – včasih so odraz vojaških manevrov in soočenj oboroženih akterjev, včasih pa muhavosti poveljnika na kontrolni točki. Spremljevalnemu škofijskemu čolnu lahko kadar koli dovolijo vstop v mirovniško skupnost, ga ne dovolijo ali pa ga zavlačujejo.

žene akterje (ki fluidno vstopajo in izstopajo iz mirovnih skupnosti) ter da ima vzpostavitev državljanstva nedvoumne učinke na državno suverenost. Z utemeljitvijo novega območja skupnostne prakse miru in človekovih pravic pa učinku takšne oblasti skupnosti obenem ne izzivajo le paravojaških enot in gverilcev, temveč tudi fantomsko prisotnost države, državno produkcijo resnice, ki vojno definira kot vojno drog, in državo, ki suverenost ustvarja in obnavlja s prepoznavnim ter pogosto neprepoznanim nadzorovanjem in nasiljem. Spomnite se Mateovih besed: “Odločili smo se, da bomo živeli v konfliktu.” Dejal mi je tudi, da “nobena stran ne bo zmagala, ker so izgubili ljudi” (avtoričin intervju, avgust 2001). Oče Leonides pa je rekel, da “ne bi smelo veljati, da mir določajo tisti, ki se vojskujejo” (skupinski intervju, 5. julij 2001). Mirovne skupnosti spodbijajo vojaške definicije miru, ko vzpostavljajo državljske pravice v vsakdanjih izkušnjah tistih, ki bi jih država reducirala na “golo življenje” v središču konflikta (Agamben, 1998). Medtem ko nadzorovanje in nasilje ostajata osrednji praksi države, pa s tem, ko državo prisilijo, da svojo oblast na robovih uveljavlja z administrativnimi pravnimi akti in zagotavljanjem oskrbe, državljske pravice obenem vzpostavljajo državo in vlogo državljana subjekta prav na terenu, nad katerim se izvaja državna suverenost.

Prevedla Gita Zadnikar

LITERATURA

- AGAMBEN, G. (1998): *Homo Sacer: Sovereign Power and Bare Life*, Stanford: Stanford University Press. Navedeno po: AGAMBEN, G. (2004): *Homo Sacer: suverena oblast in golo življenje*, Ljubljana: Študentska založba.
- ARENDT, H. (1973): *The Origins of Totalitarianism*, New York: Harcourt Barce. Navedeno po: ARENDT, H. (2003): *Izvori totalitarizma*. Ljubljana: Študentska založba.
- AGAMBEN, G. (1993): *The Coming Community*, London: University of Minnesota Press.
- CODHES (Consultoría para los Derechos Humanos y el Desplazamiento) (2005): *Comportamiento del Desplazamiento 1985-Ir trimestre 2005*.
- CODHES (Consultoría para los Derechos Humanos y el Desplazamiento) (2004): “Vecinos en el borde de la crisis”, *CODHES Informe Boletín informativo de la Consultoría para los Derechos Humanos y el Desplazamiento*, št. 49.
- COLOMBIAN COMMISSION OF JURISTS (2000): *Panorama de derechos humanos y derecho humanitario en Colombia Informe de avance sobre 2000*, Bogota: CCJ.
- FOUCAULT, M. (1980): *Power/Knowledge: Selected Interviews and Other Writings 1972-1977*, New York: Routledge. Navedeno po: FOUCAULT, M. (1991): *Vednost, oblast, subjekt*, Ljubljana: Krt.
- HAGEN, J. (2003): “Uribe’s People: Civilizations and the Colombian Conflict”, *Georgetown Journal of International Affairs*, št. 4(1), 65–71.
- HARDT, M. in NEGRI A. (2000): *Empire*, Cambridge: Harvard University Press. Navedeno po: HARDT, M. in NEGRI, A. (2003): *Imperij*, Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo, Ljubljana: @Politikon, št. 1.
- ROLDÁN, M. (2002): *Blood and Fire—La Violencia in Antioquia*, Durham: Duke University Press.
- SANFORD, V. (2003): “Peacebuilding in the War Zone: the Case of Colombian Peace Communities”, *International Journal of Peacekeeping*, št. 10(2).